

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม*
PROGRAM ENHANCE LEADERSHIP FOR TEACHERS UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE MAHASARAKHAM

รุจิรา มานะ¹, สินธวา คามดิษฐ์²
Rujira Mana¹, Sinthawa Khamdit²
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
Mahasarakham University^{1,2}
Email : 63010581043@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม 2) เพื่อออกแบบและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามเป็นการวิจัยแบบวิธีผสม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 323 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 6 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจาก 3 โรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .970 สภาพที่พึงประสงค์มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .983 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified})

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของของภาวะผู้นำของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การเป็นแบบอย่างทางการสอน การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตามลำดับ 2) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาและกิจกรรม แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู Module 2 การมีส่วนร่วมใน

การพัฒนา Module 3 การเป็นแบบอย่างทางการสอน Module 4 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
 4) วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมและสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติ
 งานจริง โดยจัดกิจกรรมตามหลักการพัฒนาแบบ 70-20-10 5) การวัดประเมินผลโปรแกรม ผลการ
 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและความเป็นไป
 ได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : โปรแกรม; ภาวะผู้นำ; การเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู

ABSTRACT

The research aimed to 1) to study the current conditions, desirable conditions, and the needs of enhance leadership for teachers under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham and 2) to design and evaluate program enhance leadership for teachers under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham. The research is mixed method. The sample group was teachers amount 323 people under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham. The informants were school administrators and teachers total 6 people from 3 schools finding by purposive sampling. Moreover, there were 7 experts who assessed the suitability and feasibility of the program finding by purposive sampling. Research instruments were questionnaire: Reliability current condition is 0.970 and Reliability desirable conditions is 0.983, semi-structured interview and appropriateness and feasibility assessment of the program. The frequency, percentage, means, standard deviation, Pearson product-moment correlation, Cronbach's alpha coefficient and Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) were employed to analyze data.

The findings of this research were as follows: 1) the overall current condition of leadership for teachers was in the high level. Moreover, the desirable conditions of leadership for teachers was in the highest level and the priority of needs on enhancing leadership for teachers under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham was sorted in descending order including self-development and fellow teachers, teaching role model, being a change leader and participation in development, respectively. 2) Program Enhance Leadership for Teachers under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham consisted of 1) principle 2) objectives 3) content and activities which divided into 4 modules : module 1 self-development and fellow teachers, module 2 participation in development, module 3 teaching role model, module 4 being a change leader. 4) the developing principals as 70-20-10 model. Developing methods consisted of training and seminars, workshop

and practical work. 5) Program evaluation. The assessment of suitability and feasibility of program enhance leadership for teachers under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham result found suitability in the level and feasibility in the highest level.

Keywords : Program; Leadership; The Teacher Leadership Enhancement

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาสำคัญในการเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม เช่น เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นพัฒนาทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้มีความพร้อมในการต่อยอดพัฒนาทักษะในทุกด้าน มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในทุกระดับและยกระดับการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปรับระบบการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และพัฒนาระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษาให้เอื้อต่อการเตรียมคนที่มีทักษะให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการประจําการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การพัฒนาครู เพื่อให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 52 ที่มีการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งในสมรรถนะและมาตรฐานของครู “ภาวะผู้นำครู” เป็นตัวชี้วัดหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงานของครูผู้สอน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้ครูผู้สอนทุกคนมีภาวะผู้นำครู เป็นตัวชี้วัดหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงาน นับว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ในห้องเรียนครูต้องเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหารนักเรียนที่ตนเองสอน มีส่วนร่วมและภาวะผู้นำในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากบทบาทของครูในการเป็นครูผู้นำที่ชัดเจนขึ้น บทบาทครูพี่เลี้ยง บทบาทผู้นำทีมงาน และบทบาทผู้นำการพัฒนาหลักสูตร จุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูมีภาวะผู้นำที่สูงขึ้นเพียงพอที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพด้านต่างๆ ของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, 2550)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เป็นองค์กรที่บริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน สู่ความเป็นสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการการจัดการศึกษาและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพ การศึกษา มุ่งเน้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะตรงตามสายงาน และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมและพัฒนาครูทั้งระบบสู่การเป็นครูมืออาชีพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม, 2564) จากวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าควรมีการวิจัยเพื่อสนองนโยบายพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ ให้ครูมีภาวะผู้นำ ซึ่งครูที่มีภาวะผู้นำจะทำให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างมีคุณภาพได้ และยังส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของครูให้สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ให้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครูในครั้งนี้ นอกจากได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามแล้ว ยังได้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครูที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ โดยนำไปพัฒนาครูในสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

2.2 เพื่อออกแบบและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามอยู่ในระดับใด ซึ่งจะได้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูต่อไป

3.2 ได้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม และนำไปใช้ในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

3.3 หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาสามารถนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครูไปใช้ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครูได้ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามประชากร ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามจำนวน 35 แห่ง ประกอบด้วย จำนวน 2,066 คนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 323 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเคซีและมอร์แกน จากนั้นใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา นำมาคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิแล้วสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเท่ากับ .970 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ .983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ระยะที่ 2 การออกแบบและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 6 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) โดยรวมของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

ภาวะผู้นำของครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{modified}$	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
1. การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	4.03	0.73	มาก	4.77	0.50	มากที่สุด	0.179	1
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.14	0.64	มาก	4.78	0.49	มากที่สุด	0.157	4
3. การเป็นแบบอย่างทางการสอน	4.09	0.73	มาก	4.81	0.42	มากที่สุด	0.175	2
4. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.07	0.66	มาก	4.76	0.46	มากที่สุด	0.169	3
โดยรวม	4.08	0.69	มาก	4.78	0.47	มากที่สุด	0.170	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.08, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการ พัฒนา (\bar{X} = 4.14, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน (\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.73) และด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (\bar{X} = 4.07, S.D. = 0.66) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (\bar{X} = 4.03, S.D. = 0.73)

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.78, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน (\bar{X} = 4.81, S.D. = 0.42) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (\bar{X} = 4.78, S.D. = 0.49) และด้าน การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (\bar{X} = 4.77, S.D. = 0.50) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้าน การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (\bar{X} = 4.76, S.D. = 0.46)

ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการ จำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ($PNI_{\text{modified}} = 0.179$) ด้านการ เป็นแบบอย่างทางการสอน ($PNI_{\text{modified}} = 0.175$) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{\text{modified}} = 0.169$) และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ($PNI_{\text{modified}} = 0.157$) ตามลำดับ

5.2 การออกแบบและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาและกิจกรรม แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู Module 2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา Module 3 การเป็นแบบอย่างทางการสอน และ Module 4 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) วิธี พัฒนา ได้แก่ (1) การฝึกอบรมและสัมมนา (2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (3) การปฏิบัติงานจริง โดย มีการจัดกิจกรรมตามหลักการพัฒนาแบบ 70-20-10 ดังนี้ (1) การทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาวะผู้นำของครูระหว่างผู้เข้าร่วมพัฒนาและวิทยากร (4 โมดูล 12 ชั่วโมง คิด เป็น 10%) (3) การปฏิบัติงานจริง ณ สถานศึกษา (84 ชั่วโมง คิดเป็น 70%) (4) การติดตามผล สะท้อนผล (24 ชั่วโมง คิดเป็น 20%) รวม 120 ชั่วโมง และ (5) การทำแบบทดสอบหลังการอบรม

5) การวัดประเมินผลโปรแกรม ประกอบด้วย การประเมินความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา และ การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรม เสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. หลักการ	4.22	0.67	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
3. เนื้อหาและกิจกรรม						
3.1 Module 1	4.78	0.44	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด
3.2 Module 2	4.44	0.53	มาก	4.44	0.53	มาก
3.3 Module 3	4.56	0.53	มากที่สุด	4.44	0.53	มาก
3.4 Module 4	4.50	0.52	มากที่สุด	4.55	0.55	มากที่สุด
4. วิธีพัฒนา						
4.1 การฝึกอบรมและสัมมนา	4.22	0.44	มาก	4.67	0.50	มากที่สุด
4.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ	4.22	0.44	มาก	4.44	0.53	มาก
4.3 การปฏิบัติงานจริง	4.44	0.53	มาก	4.44	0.53	มาก
5. การวัดประเมินผลโปรแกรม						
5.1 การประเมินความเข้าใจ						
ก่อน - หลัง การพัฒนา	4.44	0.53	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
5.3 การประเมินความพึงพอใจของ						
ผู้เข้าร่วมพัฒนา	4.89	0.33	มากที่สุด	4.67	0.50	มากที่สุด
โดยรวม	4.46	0.50	มาก	4.54	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามพบว่ามีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D.=0.50) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D.=0.52)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการวิจัยสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการใหม่ๆ อาจเป็นเพราะว่า กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเกี่ยวกับการคืนครูสู่ห้องเรียน เพื่อสนองนโยบายและปฏิวัติวิธีพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงลดวิธีการพัฒนาที่เน้นการอบรมสัมมนา ส่งผลให้ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันต่ำที่สุดนั่นเอง สอดคล้องกับ พวงเพชร ผัดกระโทก (2559) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูผู้นำสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 และพบว่าสภาพปัจจุบันของครูผู้นำสำหรับสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 โดยรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการพัฒนาตนเองด้านการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยตัวบ่งชี้ การประชุม อบรม ปฏิบัติกิจกรรมทางด้านวิชาการเพื่อพัฒนาตนเองด้านการสอนอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 3 จาก 8 ตัวบ่งชี้

จากผลการวิจัยสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆและมีคุณลักษณะตามที่ประเทศชาติพึงประสงค์ เหมาะแก่กาลเวลาและบริบทสังคมไทย ดังปรากฏจากนโยบายทางการปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เน้นการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนสามารถพัฒนาสู่การเป็นคนที่มีสมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง และมุ่งให้เกิดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก สอดคล้องกับ กัญญาพัชร คำสะอาด (2563) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 และพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับด้านการเป็นผู้นำและแบบอย่างทางการสอน มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ ครูรายงานความก้าวหน้าด้านการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามเป้าหมายของโรงเรียนให้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ เป็นที่ปรึกษาความรู้วิทยากรใหม่ๆ ให้คำแนะนำกับเพื่อนครู อาจเป็นเพราะว่าครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและการศึกษาของชาติ เพราะครูเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้น ครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูงสุด เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สอดคล้องกับกัญญาพัชร คำสะอาด (2563) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 และพบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำและแบบอย่างทางการสอน ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามลำดับ

6.2 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาและกิจกรรม แบ่งออกเป็น

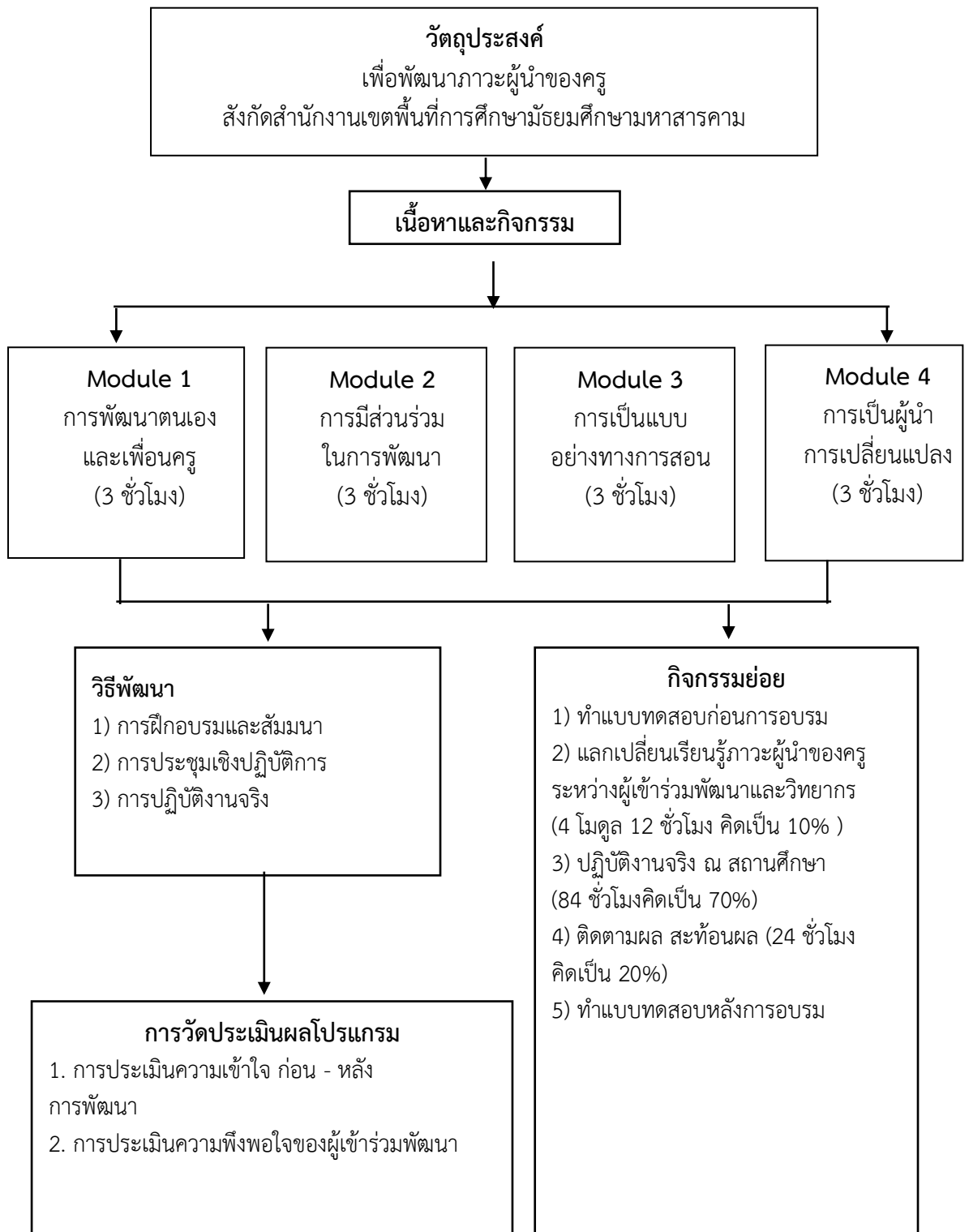
4 Module ได้แก่ Module 1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู Module 2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา Module 3 การเป็นแบบอย่างทางการสอน Module 4 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) วิธีพัฒนา ได้แก่ 1.การฝึกอบรมและสัมมนา 2.การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3.การปฏิบัติงานจริง โดยมีการจัดกิจกรรม ตามหลักการพัฒนาแบบ 70-20-10 ดังนี้ 1.การทำแบบทดสอบก่อนการอบรม 2.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาวะผู้นำของครูระหว่างผู้เข้าร่วมพัฒนาและวิทยากร (4 โมดูล 12 ชั่วโมง คิดเป็น 10%) 3.การปฏิบัติงานจริง ณ สถานศึกษา (84 ชั่วโมง คิดเป็น 70%) 4.การติดตามผล สะท้อนผล (24 ชั่วโมง คิดเป็น 20%) และ 5.การทำแบบทดสอบหลังการอบรม 5) การวัดประเมินผลโปรแกรม ประกอบด้วย 1. การประเมินความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา และ 2. การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของคุณาวุฒิ สิงห์ทอง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่าวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู ประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลุ่มเป้าหมาย 4) เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 5 Module ได้แก่ Module ที่ 1 มิวสิทัศน์ (Vision) Module ที่ 2 เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Person of Change) Module ที่ 3 เข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคล (Individual Differences) Module ที่ 4 มีจินตนาการ (Imagination) และ Module ที่ 5 มีความยืดหยุ่น (Flexibility) 5) กระบวนการปฏิบัติ 6) สื่อ/เครื่องมือ และ 7) การวัดและการประเมินผล ระยะเวลาในการพัฒนา จำนวน 45 ชั่วโมง โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

7. องค์ความรู้ใหม่

**โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม**

หลักการ

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำของครูให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้บริหารจัดการในหน่วยงานตามบริบทที่เหมาะสม **ยึดหลักการพัฒนาแบบ 70-20-10** ซึ่งเป็น model การเรียนรู้ที่ช่วยให้โครงการเรียนรู้และการพัฒนาขององค์กรมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยการนำกิจกรรมและ input อื่นๆ มาใช้ในการฝึกอบรมหรือให้ความรู้แก่พนักงานนอกเหนือไปจากการเรียนรู้หรือการฝึกอบรมในห้องเรียน แต่ละสัดส่วนล้วนช่วยเติมเต็มกันและกันเพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มตัว

ภาพที่ 1 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 สำหรับการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครูไปใช้ในเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม หรือสังกัดอื่นควรพิจารณาบริบทของแต่ละสังกัดควบคู่ไปกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นการพัฒนาสูงสุด คือ การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู โดยการเป็นที่ปรึกษาความรู้วิทยากรใหม่ๆ ให้คำแนะนำกับเพื่อนครู เป็นตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น ควรมีนโยบายเกี่ยวกับครูพี่เลี้ยง ครูผู้ช่วยชี้แนะ ขับเคลื่อนให้ครูที่มีความสามารถเป็นทีมพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนครูอื่นๆ อาทิ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการจัดทำสื่อเทคโนโลยี ด้านระบบประเมินวิทยฐานะแบบใหม่ เป็นต้น

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

8.3.2 ควรมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูในระดับหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่ายต่างๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบผลการวิจัยหรือทำการวิจัย

8.3.3 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของครูในด้านการพัฒนาตนเองครู ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้

9. บรรณานุกรม

- กษมา วรวรรณ ฌ อยุธยา. (2550). การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มุมมองจากหน่วยปฏิบัติ. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2564. จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2007q1/2007march30p6.htm>
- กัญญาพัชร คำสะอาด. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คุณาวุฒิ สิงห์ทอง. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พวงเพชร ผัดกระโทก. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูผู้นำสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. (2564). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา
ปีการศึกษา 2564**. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม.
สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.